

Dzimuma aspekta integrēšana budžeta veidošanas procesā

Publicēts: 09.06.2021.

Latvijā pastāv strukturāli, kultūras un sociālie ierobežojumi sieviešu un vīriešu vienlīdzīgai nodarbinātībai. Šie ierobežojumi, piemēram, stereotipi, diskriminācija pret vientuļajiem vecākiem un personām pēc bērna kopšanas atvaļinājumiem un citi, ir apzināti pētījumos un ir iekļauti diskriminācijas novēršanas vadlīnijās. Taču ir pieejami papildus mehānismi, piemēram, Eiropas Padomes izstrādātā rokasgrāmata "[Gender budgeting: practical implementation](#)" un citas vadlīnijas, diskriminācijas dzimuma dēļ novēršanai, kas šobrīd netiek izmantoti ne valsts un pašvaldību iestādēs, ne citu darba devēju vidū. Dzimuma aspekta integrēšana budžeta veidošanas procesos (gender budgeting) pieeja līdz šim Latvijā nav piemērota un analizēta.

Kāpēc ir aktuāla dzimuma aspekta integrēšana budžeta veidošanas procesos:

Šī ir viena no dzimumu līdztiesības integrētās pieejas metodēm, kas tiek izmantota ne tikai Eiropā, bet arī citās pasaules valstīs, lai novērtētu, cik taisnīgi vai līdztiesīgi tiek sadalīti publiskie resursi. Ar resursiem šeit galvenokārt tiek saprasta – nauda, laiks, kā arī apmaksātais un/vai neapmaksātais darbs;

dzimuma aspekta integrēšana budžeta veidošanas procesos mērķis ir panākt vienlīdzīgu publisko resursu sadalījumu starp sievietēm un vīriešiem. Šī metodes pamatā ir sistemātiska analīze valsts budžeta izstrādē, kuras mērķis ir novērtēt un koncentrēties uz to, kā ir sadalīti publiskie resursi, un vai šis sadalījums atbilst esošajai sieviešu un vīriešu situācijai dažādās jomās/nozarēs, un kā šie pieejamie resursi uzlabo, ietekmē, maina sieviešu un vīriešu situāciju. Publiskās finanses un to pieejas noteikumi jeb ietvars var būtiski ietekmēt indivīda lēmumus.

Budžeta analīze un līdz ar to arī budžeta veidošana, ņemot vērā dzimuma aspektu:

ļauj labāk izprast kritērijus, kas tiek ņemti vērā veidojot budžetu;

veicina lielāku precizitāti un ilgtspējību, jo līdzekļi precīzāk ir pielāgoti dažādu sociālo grupu reālajām vajadzībām;

ļauj analizēt lēmumu sekas, kas ir atstājusi ietekmi uz kādu no sociālajām grupām, kā arī norāda uz nepieciešamību veikt resursu pārplānošanu vai pārstrukturēšanu.

Aktivitātes mērķis:

Lai pilnveidotu nacionālās politikas novērtēšanas instrumentus un vērstu uzmanību uz budžeta veidošanas ietekmi uz sieviešu un vīriešu situācijas izmaiņām, izmēģinājumuprojekta laikā tika analizēta dzimuma aspekta integrēšanas pieeja budžeta veidošanas procesos. Aktivitātes ietvaros tika identificētas jomas un nozares, kurās sievietes un vīrieši atrodas nevienlīdzīgā situācijā, sagatavotas rekomendācijas procesa pilnveidošanai, apmācīti valsts un pašvaldības iestāžu darbinieki. Šāda kompleksa pieeja dzimuma aspekta integrēšanai budžeta veidošanas procesā ļaus novērst dzimuma kā diskriminācijas pamata ietekmi uz valsts un pašvaldības iestāžu darbu ilgtermiņā.

Dzimuma aspekta integrēšanas budžeta veidošanas procesā veicināšanas pasākumi:

Lai piemērotu un analizētu dzimuma aspekta integrēšanu budžeta veidošanas procesā, 2017.gadā tika īstenots izmēģinājumuprojekts, proti, veikts pētījums "Dzimuma aspekta ietekmes analīze valsts un pašvaldību budžeta procesos", lai novērtētu līdz šim īstenotos pasākumus sieviešu un vīriešu nevienlīdzīgās situācijas mazināšanai budžeta veidošanas procesā.

Izmēģinājumuprojekta īstenošanā SIF sadarbojās ar Aizkraukles novada pašvaldību un Nodarbinātības valsts aģentūru. Pētījuma gaitā tika analizēta Aizkraukles novada pašvaldības budžeta kategorija 08.000 "Atpūta, kultūra, reliģija", kā arī Labklājības ministrijas budžeta apakšprogrammas 63.0700 "Eiropas Sociālā fonda (ESF) īstenotie projekti labklājības nozarē (2014-2020)" īstenotais aktīvās nodarbinātības pasākums "Profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana", kas īstenots divu savstarpēji secīgu projektu ietvaros: Eiropas Sociālā fonda projekta "Bezdarbnieku un darba meklētāju apmācība Latvijā – 2" ietvaros no 2014.gada līdz 2015.gada 30.jūnijam un Eiropas Sociālā fonda projekta "Atbalsts bezdarbnieku izglītībai" ietvaros no 2015.gada līdz 2016.gadam pasākuma "Profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana" ietvaros. Pētījuma noslēgumā, 2017.gada decembrī, ar izmēģinājumuprojekta rezultātiem tika iepazīstināta Labklājības ministrijas izveidotā projekta uzraudzības padome, Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisija, Labklājības ministrijas, Nodarbinātības valsts aģentūras un Aizkraukles novada domes darbinieki. Kā arī 19.decembrī tika organizēts atvērtais seminārs, kur dažādu valsts un pašvaldības iestāžu darba devēji un darbinieki, kuru ikdienas darba pienākumi ir saistīti ar budžeta plānošanu, kā arī citi interesenti, varēja uzzināt par dzimuma aspekta integrēšanu budžeta veidošanas procesos jeb Gender budgeting lietderību.

Izmēģinājumuprojekta laikā secināts:

ņemot vērā to, ka līdz šim budžetu plānošanas procesos dzimuma aspekts nav iekļauts, budžeta ietekmes analīzei bieži vien trūkst kvalitatīvu datu dzimumu griezumā.

zināšanas un interese par dzimumu līdztiesības aspektu iekļaušanu plānošanas dokumentos, stratēģijās un budžetos ir salīdzinoši ierobežota - formālas barjeras dzimumu līdztiesības aspektu iekļaušanai plānošanas dokumentos nepastāv, bet tas arī netiek pieprasīts no uzraugošo institūciju puses.

citā valstu pieredze, kā arī izmēģinājumuprojekta rezultāti apliecina, ka budžeta analīze dzimumu griezumā sniedz vērtīgu informāciju, kas citkārt netiek pamanīta.

Gender budgeting pieejas izmantošanas veicināšanai pētnieki rekomendē uzlabot datu vākšanas un apkopošanas statistikas sistēmu, iekļaujot dzimumu līdztiesības aspektu visos iespējamajos datu vākšanas līmeņos, kā arī aktīvi veicināt publiskās pārvaldes dalībnieku, kā arī sabiedrības izpratni par dzimuma aspekta ietekmes analīzes nozīmi gan valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu efektīvākai izmantošanai, gan dzimumu līdztiesības veicināšanai.

 [Pētījums "Dzimuma aspekta ietekmes analīze valsts un pašvaldību budžeta procesos" \(2017\)](#)

 [Pētījuma "Dzimuma aspekta ietekmes analīze valsts un pašvaldību budžeta procesos" KOPSAVILKUMS](#)

 [The study on Gender Impact Aspect implementation in the State and Municipal Budgetary Processes"](#)

 [Summary of the study on Gender Impact Aspect implementation in the State and Municipal Budgetary Processes"](#)

 [ROKASGRĀMATA par dzimuma aspekta pieejas integrēšanas budžeta veidošanas procesā \(Gender budgeting\) izmantošanas priekšrocībām \(2017\)](#)

[VIDEO](#) no atvērta semināra 2017.gada 19.decembrī par izmēģinājumuprojekta rezultātiem un dzimuma aspekta pieejas integrēšanas budžeta veidošanas procesā (Gender budgeting) izmantošanas priekšrocībām.

<https://www.sif.gov.lv/lv/dzimuma-aspekta-integresana-budzeta-veidosanas-procesa>